

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА

Історія зарубіжної музики

Навчальна програма

для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності
6.010103, 7.010103 «Музика. Педагогіка і методика середньої освіти.
Психологія»

Полтава-2008

Історія зарубіжної музики: Навчальна програма для студентів педагогічних університетів для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 6.010103, 7.010103 «Музика. Педагогіка і методика середньої освіти. Психологія» /Укладач Н.І. Євстігнєєва – Полтава: Видавництво ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2008 р. – 42 с.

Рецензенти: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики ПДПУ імені В.Г. Короленка *Лобач О.О.*

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу мистецької освіти ІПППО АПН України *Отиц О.М.*

Модульний курс "Історія зарубіжної музики" є складовою частиною професійної підготовки студентів педагогічних університетів для студентів психолого-педагогічного факультету зі спеціальності 6.010103, 7.010103 «Музика. Педагогіка і методика середньої освіти. Психологія»

Програму побудовано відповідно до модернізації освітньої діяльності України у зв'язку із перспективами входження у науковий простір Європи та приєднання до Болонського процесу; за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих закладах освіти.

Затверджено вченою радою Полтавського державного університету імені В.Г. Короленка від 29 вересня 2008 року, протокол № 1

ПЕРЕДМОВА

Предмет: **ІСТОРІЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Курс: IV	Напря м, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів: 4,5 Модулів: 2 Змістових модулів: 3 + навчальний проект Загальна кількість годин: 162	6.010100, 7.010102, 7.010103 – «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика».	Лекції: 42 г Практичні: 40 г Самостійна робота: 80 г Індивідуальна робота: навчальний проект Вид контролю: екзамен

Мета: набуття музично-історичних, культурологічних знань розвитку музичного мистецтва, умінь їх педагогічної інтерпретації в професійну діяльність музиканта-педагога в галузях освіти та культури.

Основні завдання модульного курсу "Історія музичного мистецтва":

- формування мистецького світогляду;
- підвищення рівня музичної ерудиції;
- виховання естетичного смаку та відчуття стилю;
- вироблення професійного ставлення до певної музичної події, стильового чи жанрового явища, конкретного музичного твору, творчого доробку та діяльності певного композитора чи виконавця в контексті історико-культурологічного підходу;
- формування умінь об'єктивної оцінки мистецьких явищ минулого та сучасності;
- розвиток лекторських навичок;
- виховання аналітичного мислення;
- вироблення навичок наукової роботи.

Модульний курс "Історія музичного мистецтва" є складовою частиною професійної підготовки студентів педагогічних університетів зі спеціальностей 6.010100, 7.010102, 7.010103 – «Початкове навчання. Педагогіка і методика середньої освіти. Музика». Програму побудовано відповідно до завдань, які вимагає модернізація освітньої діяльності України у зв'язку із перспективами входження у освітній і науковий простір Європи та приєднання до Болонського процесу; за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу вищих педагогічних закладів та узгоджена з примірною структурою змісту навчального курсу, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою.

Програму модульного курсу “Історія музичного мистецтва” укладено на основі програми кандидата мистецтвознавства Л.А. Гнатюк та заслуженого діяча мистецтв П.Т. Лиманського (“Історія музичного мистецтва: Програма для педагогічних навчальних закладів зі спеціальності 7.010104, 7.020411 – “Початкове навчання і музичне виховання” / Укладачі Л.А. Гнатюк, П.Т. Лиманський. – Полтава: Видання ПДПУ ім. В.Г. Короленка, 1997. – 108 с.)

У результаті вивчення модульного курсу "Історія музичного мистецтва" студент повинен **знати:**

- основні закономірності формування й розвитку зарубіжної музичної культури та їх зв'язок із суспільно-історичними умовами;
- естетичні погляди представників різних композиторських шкіл;
- основні стилістичні риси національних композиторських шкіл;
- особливості діалектичного розвитку художніх стилів (бароко, класицизму, рококо, романтизму, імпресіонізму тощо) зарубіжної музики.

На основі засвоєння теоретичних положень курсу студент повинен **уміти:**

- визначити основні риси того чи іншого музичного стилю, художнього напрямку, композиторської школи та їх проявів у конкретному музичному творі;
- визначити основні риси стилю даного композитора у контексті стильових засад певної епохи, художнього напрямку;
- дати історичну довідку стосовно певної художньої події чи мистецького явища;
- охарактеризувати творчість композитора (розкрити коло тем, образів, жанрів, виявити найтипівіші музичні засоби, використані для втілення ідейно-образного змісту його творів);
- виявити знання музичної літератури (відтворювати голосом чи за допомогою інструмента основні теми твору);
- проаналізувати музичний твір у широкому історико-стилістичному контексті;
- охарактеризувати роль елементів музичної мови у створенні художнього образу (чи образів) твору;
- застосовувати набуті знання та вміння у власній педагогічно-виховній діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЗАРУБІЖЖЯ

ТЕМА I. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ДОКЛАСИЧНОГО ПЕРІОДУ

Виникнення музичного мистецтва. Загальні риси первісного мистецтва. Основні особливості давньосхідної культури. Музика Античної Греції. Музичне мистецтво середньовіччя. Огляд найважливіших музичних жанрів духовної музики (григоріанський хорал, меса, літургічна драма), світської і народної музики (мистецтво трубадурів, труверів, мінезингерів, шпільманів, менестрелів, скоморохів). Епоха Відродження. Виникнення національних композиторських шкіл. Становлення шкіл поліфонічної музики. Розквіт вокального мистецтва. Нові жанри духовної (протестантський хорал, гугенотські псалми) і світської (протопи, мадригали, балади, шансон) музики. Музична культура Західної Європи у XVI – ХУІІІ століттях. Сильові ознаки мистецтва Бароко, Класицизму, Рококо. Історичні і суспільні передумови виникнення опери. Формування оперних національних шкіл. Італійська *opera-seria*, французька *grand-opera*, італійська *opera-buff*, французька *opera-comic*, німецький *singschpil*. Розвиток кантати й ораторії.

Музичний матеріал

СКАРЛАТТИ Д. Сонати для клавіру (за вибором викладача).

ВІВАЛЬДІ А. Концерт “Пори року” (фрагменти).

ТЕМА 2. МУЗИЧНА КУЛЬТУРА НІМЕЧЧИНИ КІНЦЯ ХVІІ – ПОЧАТКУ ХVІІІ СТОЛІТТЯ. І.С.БАХ. ДУХОВНІ І СВІТСЬКІ ЖАНРИ МУЗИКИ БАРОКО

Особливості музичної культури Німеччини кінця ХVІІ – початку ХVІІІ століть. Розвиток органної, оперної та інструментальної музики.

І. С. Бах (1685 – 1750) – уособлення найвищих досягнень світової культури. І. С. Бах і його час. Діапазон, ідейно-художній зміст творчості, жанрове розмаїття, коло образів. Традиції і новаторство у мистецтві І. С. Баха. Основні етапи життєвого і творчого шляху.

Клавірна творчість. Особливості трактування інструменту. Реформа техніки гри. Жанри. Збагачення змісту клавірної музики, розширення його образного діапазону. “Добре темперований клавір” (художньо-образне багатство прелюдій і фуг). Бахівський тематизм і принципи його розвитку. Особливості композиції і драматургії циклів. Сюїти і партити. Інтерпретація жанру. Поетизація побутової музики. Функції частин.

Коротка характеристика основних танців. Огляд інших жанрів програмних і непрограмних творів Баха (інвенцій, прелюдій, фуг, танцювальних п'єс тощо), розрахованих на дитяче сприйняття та виконання.

Органна творчість. Розвиток традицій попередників. Монументальність і глибина змісту. Органна токата і fuga *ре-мінор*. Образний зміст. Вільна імпровізаційна манера у поєднанні зі стрункою композицією. Принципи музично –тематичного розвитку.

Музичний матеріал

БАХ І.С. Добре темперований клавир: прелюдії і fugи № № 1, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 16, 17, 21, 22 (1-й том); – чотири-п'ять за вибором викладача.
Французька сюїта до-мінор (фрагменти).
Партити до-мінор (1-й том), мі-мінор (2-й том) – фрагменти.
Інвенції, танцювальні п'єси (за вибором викладача).

ТЕМА 3. ГУМАНІЗМ МИСТЕЦТВА Г.Ф.ГЕНДЕЛЯ. ОПЕРНА РЕФОРМА К.В.ГЛЮКА

Г. Ф. Гендель (1685 – 1759) як представник мистецтва епохи XVII – XVIII століть. Темі, образи і жанри творчості. Синтез традицій німецького, італійського і англійського мистецтва.

Огляд оперної і ораторіальної творчості: основні жанри, сюжети, особливості драматургії. Відображення в ораторіях ідейної спрямованості творчості Г. Ф. Генделя. Поєднання релігійних сюжетів з патріотичним, героїчним пафосом.

Інструментальна творчість. Жанрове розмаїття: концерти, клавирні сюїти, сонати, органні твори. Концерто-гроссо *соль мінор*: образно-емоційний зміст, сюїтний принцип розвитку, зв'язок з жанрами побутової музики. Трагування жанру пассакалії.

Криза європейського оперного мистецтва у середині XVIII століття. Прогресивне значення оперної реформи **К. В. Глюка** (1714 – 1778). Основні етапи життєвого та творчого шляху. Опера “Орфей і Евридіка”: реалізація реформаторських принципів.

Музичний матеріал

ГЕНДЕЛЬ Г.Ф. Ораторія “Самсон” (фрагменти). Ораторія “Месія” (фрагменти).

ГЛЮК К.В. Опера “Орфей і Евридіка” (фрагменти).

ТЕМА 4. ЕПОХА ПРОСВІТИ. ВІДЕНСЬКА КЛАСИЧНА ШКОЛА. ЖАНРИ СИМФОНІЇ І СОНАТИ У ТВОРЧОСТІ Й.ГАЙДНА, В.А.МОЦАРТА, Л.БЕТХОВЕНА. СИМФОНІЧНИЙ ОРКЕСТР. ОПЕРНА ТВОРЧИСТЬ В.А.МОЦАРТА. РЕКВІЄМ

Нові художньо-естетичні принципи у музичному мистецтві другої половини XVIII століття. Утвердження просвітницьких ідей. Розвиток камерної, ансамблевої та сольної інструментальної музики. Симфонічний оркестр: функції оркестрових груп. Симфонічна музика. Жанри симфонії, сонати, квартету. Формування сонатно-симфонічного циклу як найвищого досягнення музики класицизму. Образи, особливості тематизму. Функції частин у циклі. Будова сонатного *Allegro*.

Й. Гайдн (1732 –1809) – основоположник віденської класичної школи. Провідні ідеї творчості. Гармонія світосприйняття. Розвиток жанру симфонії. Симфонія № 104 – зразок лірико-жанрового типу симфонізму. Структура циклу. Функції частин. Особливості тематизму і принципів його розвитку.

Фортепіанна творчість. Формування жанру класичної сонати. Зв'язок із симфонічною творчістю. Особливості стилю (перехід від клавесинного до фортепіанного). Коло образів, драматургія, композиція сонат Й. Гайдна.

Симфонічна творчість **В. А. Моцарта** (1756 – 1791). Взаємозв'язок оперної та симфонічної музики. Розвиток жанру симфонії. Риси оркестрового стилю. Основні принципи лірико-драматичного типу симфонізму, їх втілення у симфонії № 40 *соль мінор*.

Фортепіанна творчість. Вплив моцартівського виконавства на його творчість. Трагування інструмента. Розвиток жанру фортепіанної сонати. Зв'язок із симфонічною і оперною творчістю. Соната *Ля мажор* – зразок зрілого стилю В. А. Моцарта. Композиція і драматургія циклу.

Л. Бетховен (1770 –1827) – один із найвидатніших представників світової музичної культури. Втілення у його творчості демократичних ідей епохи. Громадянський характер змісту й образів. Історичне значення творчості. Симфонізм як основний творчий метод. Новаторське трактування жанру симфонії, обумовлене новизною змісту. Становлення ідеї через боротьбу і конфлікт музичних образів. Особливості драматургії. Риси оркестрового стилю, Композиційні і драматургічні особливості симфонії № № 5, 6, 9. Риси симфонічного стилю. Програмність у жанрі симфонії.

Фортепіанна, творчість Л. Бетховена. Новаторські риси фортепіанного стилю. Композиційні і драматургічні особливості сонат № № 1, 8, 14, 17.

Універсалізм В. А. Моцарта. Загальна характеристика оперної естетики В. А. Моцарта. Риси оперної реформи. Новаторське використання оперних форм. Жанровий синтез як основа оперної драматургії Моцарта. Симфонізація опери. Особливості сюжетів. Ставлення до лібрето.

“Весілля Фігаро”. Трактівання жанру опери буфф. Особливості розкриття образів опери.

“Чарівна флейта”. Риси німецького зінгшпіля. Тема та ідея опери. Особливості втілення у жанрі опери казкового сюжету.

Музичний матеріал

ГАЙДН Й. Симфонія № 104 (фрагменти). Сонати № № 36 (*Ре мажор*), 38 (*Фа мажор*), 47 (*сі мінор*), 50 (*Ре мажор*), 53 (*мі мінор*) – за вибором викладача.

МОЦАРТ В. А. Симфонія № 40 (*соль мінор*). Соната № 11 (*Ля мажор*), фрагменти сонат № № 5 (*Соль мажор*), 8 (*ля мінор*), 13 (*Фа мажор*), 14 (*до мінор*). Фантазія *ре мінор*. Опери “Весілля Фігаро” і “Чарівна флейта” (фрагменти).

БЕТХОВЕН Л. Симфонії № № 5, 6, 9 (фрагменти). Сонати № № 8, 14, 17.

ТЕМА 5. РОМАНТИЗМ – ПРОВІДНИЙ МИСТЕЦЬКИЙ НАПРЯМ У ХІХ СТОЛІТТІ. Ф. ШУБЕРТ – ПРЕДСТАВНИК АВСТРО-НІМЕЦЬКОГО МУЗИЧНОГО РОМАНТИЗМУ. РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ МУЗИЧНОГО РОМАНТИЗМУ У ТВОРЧОСТІ Р. ШУМАНА

Соціально-політичні передумови романтизму. Основні риси нового напрямку мистецтва ХІХ століття. Естетика романтизму. Специфіка її відбиття в музиці. Провідні жанри епохи. Новизна музичного стилю: змісту, форми, засобів виразності тощо.

Ф. Шуберт (1797 – 1828) – один із перших представників австро-німецького романтизму. Новаторство Ф. Шуберта: створення жанру фортепіанної мініатюри, пісенних циклів, ліричної симфонії, сонати нового типу. Провідне значення пісенного жанру у творчості, його вплив на інші жанри.

Вокальна творчість. Теми, образи, жанрова різноманітність. Специфіка засобів музичної виразності. Роль фортепіано у розкритті творчого задуму. Вокальні цикли: теми, сюжети “Вродлива мірошниця”. Втілення типово романтичних образів і тем. “Зимовий шлях”. Загострення трагедійної основи. Втілення теми конфлікту героя з дійсністю. Коло виразових засобів.

Фортепіанна творчість. Жанрове розмаїття. Характер музичної мови. Особливості стилю, Ф. Шуберт – творець романтичної фортепіанної мініатюри. Танцювальність і пісенність у різних жанрах фортепіанних творів.

Симфонічна творчість. Особливості нового типу симфонічного мислення. Створення романтичної симфонії. Симфонія № 8 (*сі мінор*) – перша

романтична симфонія. Коло образів. Пісенна основа тематизму. Нове трактування циклу і сонатної форми.

Прогресивна спрямованість романтизму **Р. Шумана** (1810 – 1856). Відображення у творчості особливостей другого етапу розвитку романтизму. Універсальність діяльності Р. Шумана як композитора, піаніста, критика, публіциста, літератора, видавця-редактора, музично-громадського діяча. Взаємовплив різних видів діяльності. Життєвий та творчий шлях. Новаторство стилю. Актуальність задумів, їх втілення у нових оригінальних формах. Жанри творчості. Особливості музичної мови. Програмність в інструментальній музиці Р. Шумана. Основні риси літературно-критичної діяльності. Специфіка літературної мови. Форми критичних робіт. Тематика, коло проблем. Педагогічні погляди.

Фортепіанна творчість. Жанри. Образи. Форми. Засоби втілення змісту. Фортепіанні цикли. “Карнавал” – зразок фортепіанної програмної музики Р. Шумана. Відображення в образах ідейно-художніх поглядів композитора. Особливості варіаційного циклу. “Дитячі сцени”. “Альбом для юнацтва”. Жанрове й образно-тематичне розмаїття. Особливості музичної мови. Засоби єдності циклу.

Музичний матеріал

ШУБЕРТ Ф.

Пісні: “Маргарита за прядкою”, “Лісовий цар”, “Форель”.

Вокальні цикли: “Вродлива мірошниця” і “Зимовий шлях”, (чотири-п’ять пісень за вибором викладача).

Фортепіанні твори: Музичний момент (*фа мінор*), експромт (*Ля-бемоль мажор*), вальси (один-два за вибором викладача).

Симфонія № 8.

ШУМАН Р. Цикли фортепіанних мініатюр “Карнавал”, “Альбом для юнацтва”.

ТЕМА 6. СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ КОМПОЗИТОРСЬКИХ ШКІЛ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ. Ф. ШОПЕН – ЗАСНОВНИК ПОЛЬСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КЛАСИКИ

Характерні особливості польської народної музики. Музичні жанри, стильові риси. Патріотизм творчості **Ф. Шопена** (1810 – 1849). Національні витоки стилю. Своєрідність романтизму Ф. Шопена. Жанри творчості. Коло образів (поєднання ліричних образів з героїко-драматичним змістом). Провідне і визначальне значення фортепіанної музики у творчій спадщині Ф. Шопена. Розширення і збагачення жанрів фортепіанної літератури. Риси фортепіанного стилю.

Танцювальні жанри: мазурки, полонези, вальси. Поетизація танцю. Підпорядкування його жанрових ознак вирішенню художніх завдань. Теми й образи. Особливості музичної мови й форми. Прелюдії: традиції і новаторство у трактуванні жанру. Етюди: єдність технічних і художніх

завдань, образи, глибина змісту. Ноктюрни – зразки камерної лірики. Засоби створення музичних образів. Значення творчості Ф. Шопена.

Музичний матеріал

ШОПЕН Ф.

Мазурки: № № 1, 5, 6, 11, 13, 25, 34, 38, 41, 47 (чотири-п'ять різнохарактерних п'єс за вибором викладача).

Полонези: № № 2, 3, 11 (один-два за вибором викладача).

Вальси: № № 1, 2, 3, 6, 7, (два-три різних за характером танців)

Прелюдії: № № 2, 3, 4, 6, 7, 8, 15, 20 (дві-три на вибір).

Етюди: № № 3, 4, 6, 9, 12, 13, 14 (два-три на вибір).

Ноктюрни: № № 1, 2, 5, 13, 15 (один-два на вибір).

ТЕМА 7. УГОРСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА. Ф.ЛІСТ. ЧЕСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА. Б.СМЕТАНА, А. ДВОРЖАК

Національні особливості угорської музичної культури. **Ф. Ліст** (1811 – 1886) – класик угорської музики. Творчість Ф. Ліста – новий етап у європейському музичному романтизмі. Новаторство: утвердження програмності як основного художнього принципу. Створення нових жанрів фортепіанної і симфонічної музики.

Фортепіанна творчість. Жанри. Коло образів. Створення нового фортепіанного стилю. Транскрипції. Жанрова різноманітність. Творчий підхід до створення транскрипцій. Угорські рапсодії – новий жанр фантазії на угорські народні теми. Органічне поєднання у рапсодіях характерних жанрових рис музичного фольклору Угорщини з найновішими досягненнями віртуозного фортепіанного стилю. Основні формотворчі принципи у рапсодіях. “Роки мандрів” – збірка програмних фортепіанних п'єс. Новий характер програмності. Особливості музичної мови. Поєднання імпровізаційної свободи і композиційної стрункості.

Особливості-розвитку музичної культури Чехії. Народне і професіональне мистецтво.

Б. Сметана (1824 – 1884) – класик чеської музики, творець самобутніх жанрів оперної, симфонічної, хорової, вокальної музики. Жанри, тематика, коло образів. Риси стилю, які відобразили своєрідність національної культури. “Продана наречена” – побутова комічна опера на народний сюжет. Демократизм музичної мови. Характеристика основних персонажів, їх музичної мови. Симфонічна поема “Влтава” (2-га частина циклу “Моя Батьківщина”). Особливості втілення програмного задуму у драматургії поеми. Патріотичність змісту.

А. Дворжак (1841 – 1904) – видатний чеський композитор. Огляд творчості. Риси стилю. Симфонія № 5 – зразок чеської симфонічної музики.

Народна чеська основа у поєднанні з елементами негритянської народної музики. Єдність класичних і романтичних рис у трактуванні циклу. “Слов’янські танці” – зразки народно-побутової симфонічної музики. Втілення узагальнених образів слов’янського танцювального мистецтва.

Музичний матеріал

ЛІСТ Ф. Угорські рапсодії № № 2, 6. “Роки мандрів”: “Сонет Петрарки” № 104”, “Тарантела”.

СМЕТАНА Б. Опера “Продана, наречена” (фрагменти).

ДВОРЖАК А. Симфонія № 5 (фрагменти). “Слов’янські танці” (на вибір викладача).

ТЕМА 8. НОРВЕЗЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ХІХ СТОЛІТТЯ. Е.ГРІГ – ОСНОВОПОЛОЖНИК НОРВЕЗЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ. ФРАНЦУЗЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ. ТВОРЧИСТЬ Ш.ГУНО ТА Ж.БІЗЕ

Розквіт норвезької культури у середині ХІХ століття.

Е. Гріг (1843 – 1907) – основоположник норвезької музичної класики. Джерела творчості: норвезька народна пісня і танець. Органічне поєднання ладових, інтонаційних, метроритмічних особливостей норвезького музичного фольклору з досягненнями західноєвропейської музичної культури. Риси романтизму у творчості Е. Гріга. Музично-критична діяльність.

Симфонічна музика Е. Гріга. Сюїта “Пер Гюнт”. Драматична поема та її музичне втілення. Трактування основних образів, Єдність народно-побутового, фантастичного і ліричного начал. Втілення у сюїті принципів симфонічного мислення Е. Гріга.

Фортепіанна творчість. “Ліричні п’єси”. Самобутність трактування романтичної фортепіанної мініатюри. Національний характер образів. Специфіка музичної мови. Зв’язок з фольклорними джерелами. Фортепіанний концерт. Трактування жанру. Національний характер тематизму. Значення ліричних образів.

Педагогічно-виховний потенціал творів Е. Гріга.

Особливості розвитку французької музичної культури у другій половині ХІХ століття. Історичні умови виникнення жанру ліричної опери. Відображення у ній демократичних спрямувань французької культури зазначеного періоду.

Ш. Гуно (1818 – 1893) – представник французького музичного мистецтва другої половини минулого століття, автор творів у жанрі ліричної опери.

Опера, “Фауст”. Трактатування першоджерела. Сильові риси жанру ліричної опери. Особливості драматургії та музичної мови.

Ж. Бізе (1838 – 1875) – представник французького романтичного мистецтва XIX століття. Прогресивність його естетичних переконань. Відображення у творчості передових ідей часу. Новизна тематики та стильових засад. “Кармен” – вершина, творчого шляху Ж. Бізе. Особливості трактування новели П. Меріме. Драматургія. Характеристика образів. Особливості музичної мови. Використання народної іспанської музики. Музика до драми А. Доде “Арлезіанка”. Створення яскравих жанрових картин. Самобутність музичної мови. Багатство оркестровки.

Музичний матеріал

ГРІГ Е.

Сюїта “Пер Гюнт” № 1, № 2 (“Пісня Сольвейг”).

“Ліричні п’єси” для фортепіано: “Навесні”, “Кобольд”, “Норвезький танець”, “Пташка”, “Весільний день у Трольхаугені”, “Похід гномів” та інші п’єси – за вибором викладача.

ГУНО Ш. Опера “Фауст” (фрагменти).

БІЗЕ Ж. Опера “Кармен” (фрагменти).

ТЕМА 9. ІТАЛІЙСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ. ОПЕРНА ТВОРЧІСТЬ ДЖ. ВЕРДІ

Особливості розвитку музичної культури Італії другої половини XIX століття

Дж. Верді (1813 – 1901) – великий італійський оперний композитор минулого століття. Демократизм художньо-естетичних переконань та ідейно-суспільних поглядів Дж. Верді. Новизна стилю Дж. Верді. Соціально-викривальна ідея драми В. Гюго і особливості її втілення в опері “Ріголетто”. Жанрові ознаки лірико-психологічної опери (на прикладі опери “Травіата”). Провідне значення мелодики у розкритті образів героїв. Жанрове поєднання великої опери та психологічної драми в “Аїді”. Новизна драматургії, заснованої на розкритті гострого драматичного конфлікту. Відтворення в музиці образів Сходу.

Музичний матеріал

ВЕРДІ ДЖ. Фрагменти опер “Ріголетто”, “Травіата”.

ТЕМА 10. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО НІМЕЧЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ. ТВОРЧІСТЬ Р.ВАГНЕРА ТА Й.БРАМСА

Розвиток німецької музичної культури у другій половині ХІХ століття.

Р. Вагнер (1813 – 1883) – німецький композитор-реформатор, яскравий представник пізнього періоду музичного романтизму. Різномісність діяльності Р. Вагнера. Рис особистості. Особливості світогляду. Значення реформаторських ідей. Основні положення оперної реформи Р. Вагнера. Втілення ідеї синтезу мистецтв. Сценічне втілення музичної драми. Особливості лібрето. Функція оркестру. Лейтмотивна система. Використання легендарно-міфологічних сюжетів.

Й. Брамс (1833 – 1897). Відображення рис музичного романтизму. Поєднання класичних і романтичних тенденцій. Ставлення до програмної музики. Джерела творчості: опора на віденську народно-побутову культуру. Жанри й образи творчості. Симфонічна творчість.

Фортепіанна творчість. Жанрова різноманітність, багатство образів. Поетизація танцювальних жанрів в угорських танцях, вальсах, капріччіо. Особливості музичної мови.

Музичний матеріал

ВАГНЕР Р. Симфонічні фрагменти опер “Лоенгрін” (увертюра), “Тангейзер” (увертюра), “Золото Рейна” (вступ), “Валькірія” (“Політ валькірій” з третьої дії).

БРАМС Й. “Угорські танці” (за вибором викладача). Симфонія № 4 (фрагменти).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II РОСІЙСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА

ТЕМА 11. РОСІЙСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ХІХ СТОЛІТТЯ. М.І.ГЛІНКА – ОСНОВОПОЛОЖНИК РОСІЙСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ

Російська музична культура, першої половини ХІХ століття. Основні художні напрямки. Формування російської класичної школи. Музичний побут. Короткий огляд розвитку музичного мистецтва у доглінкінський період.

М. І. Глінка (1803 – 1857) – фундатор російської музичної класики. Провідні ідеї творчості. Національні основи, творче сприйняття досягнень західноєвропейської музики. М. Глінка і Україна. Сфери

діяльності композитора. Жанрова панорама. Найважливіші риси музичного стилю.

Оперна творчість. Жанрові особливості. Новаторське трактування класичних форм. Національні ознаки музичної драматургії. Симфонізація оперного жанру. Ознаки ораторії та “фрески” у хорових епізодах як вияв самобутнього стилю російської опери епічного характеру.

“Іван Сусанін” – перша російська класична історико-патріотична трагедійна опера. Жанрові особливості. Поєднання властивостей конфліктної та епічної драматургії. Принципи жанрових характеристик. Значення увертюри у становленні симфонічного методу М. Глінки.

“Руслан і Людмила” – класичний зразок казково-епічної опери. Сюжет, ідея опери. Пушкін і Глінка. Музична мова опери. Поняття “російського Сходу” стосовно опери М. Глінки. Особливості музичних характеристик-портретів. Симфонізація опери, формування лейтмотивної системи. Значення увертюри для розвитку російського епічного симфонізму.

Симфонічна творчість. Типи симфонізму. Програмність. Народно-жанрова основа. Особливості стилю. Значення симфонічних творів. “Камаринська” – зразок жанрового симфонізму. “Арагонська хота”. Особливості форми, музичної мови, методи розвитку тематизму. “Вальс-фантазія” як розвиток ліричної лінії симфонізму М. Глінки.

Камерна вокальна творчість. Теми, образи, жанрова різноманітність. Зв’язки з фольклорною та професійною пісенно-романсовою традиціями. Узагальнене відображення в музиці поетичного змісту. Новизна засобів. Особливості музичної мови.

Музичний матеріал

ГЛІНКА М. І.

Опери “Іван Сусанін” (фрагменти) та “Руслан і Людмила” (фрагменти).

Симфонічні твори: “Камаринська”, “Арагонська хота”, “Вальс-фантазія”.

Вокальні твори: “Не искушай” (сл. Є. Баратинського), “Ах ты, душечка, красна девица” (сл. народні), “Скажи, зачем” (сл. С. Голіцина), “Ночь осенняя” (сл. А. Римського-Корсакова), “Венецианская ночь” (сл. І. Козлова), “Ночной смотр” (сл. В. Жуковського), “Сомненье” (сл. М. Кукольника), “Не щебечи, соловейку”, “Гуде вітер вельми в полі” (сл. В. Забіли), “Не пой, красавица, при мне”, “Ночной зефир”, “Я помню чудное мгновенье” (сл. О. Пушкіна).

ТЕМА 12. РОСІЙСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ “НОВОЇ РОСІЙСЬКОЇ ШКОЛИ”. ТВОРЧІСТЬ О.П.БОРОДИНА І М.П.МУСОРГСЬКОГО

Панорама культурного життя Росії другої половини XIX століття. Література, живопис. Нові форми музично-громадського життя: Російське Музичне Товариство, розвиток музичної освіти (заснування консерваторій). Історичні передумови виникнення і формування “Нової російської школи” у 50–60-х роках XIX століття. “Балакіревський гурток”: характер діяльності, естетичні принципи. Творчі засади “Нової російської школи”.

О. П. Бородин (1833 – 1887) – творець російської класичної симфонії епічного характеру та історико-епічної опери. Національні основи творчості, орієнтація на класичні жанри і форми європейського музичного мистецтва. Огляд симфонічної творчості композитора. Симфонія № 2 – зразок лірико-епічного симфонізму. Епічна історико-героїчна опера “Князь Ігор”. Історія створення. Авторське прочитання давнього літературного першоджерела. Композиційні і стилістичні особливості опери. Музична мова. Засоби музичних характеристик.

М. П. Мусоргський (1839 – 1881) – композитор, який найповніше втілює творчі настанови, засадничі принципи “Нової російської школи”. Особливості світогляду. Основні теми та образи. Зацікавленість епохами соціальних конфліктів. Соціально-моральна проблематика, глибина психологічного аналізу, шекспірівське трактування трагедійного і комічного в мистецтві. М. Мусоргський – майстер музичної трагедії. Симфонічність мислення композитора. Значення творчості М. П. Мусоргського для розвитку музичного мистецтва XIX – XX століть. М. Мусоргський та Україна.

Огляд оперного доробку. Провідні ідеї оперної творчості. Поняття народної музичної драми. Мусоргський-лібретист. Новизна драматургії, оперних форм, музичної мови. Історична трагедія “Борис Годунов”. Історія створення. Принципи образних характеристик. Симфонізація опери-драми. Сценічна доля твору. Народна музична драма “Хованщина”. Принципи оперної драматургії, особливості музичної мови, засоби музичних характеристик персонажів. Новаторські риси опери.

Камерні жанри у творчості М.П. Мусоргського. Камерна вокальна творчість. Розширення жанрових меж, новизна тематики. Жанрове розмаїття вокальних творів. Вокальні цикли. Дитяча тематика. “Народні картинки” 60-х років. Сатира у творах І.П. Мусоргського. Цикли “Пісні і пляски смерті” та “Детская”.

Фортепіанний цикл “Картинки с выставки”. Музика і живопис.

Музичний матеріал

БОРОДИН О. П. Опера “Князь Ігор” (фрагменти). Симфонія № 2 (фрагменти).

МУСОРГСЬКИЙ М. П. Фрагменти опер “Борис Годунов” і “Хованщина”.
Фортепіанний цикл “Картинки с выставки”.

ТЕМА 13. КАЗКА У ТВОРЧОСТІ М.А.РИМСЬКОГО-КОРСАКОВА

М.А. Римський-Корсаков (1844 – 1908) – російський композитор-класик. Значення багатогранної діяльності М. Римського-Корсакова. Використання досягнень західноєвропейських композиторів, поєднання їх з національними традиціями. Провідні галузі творчості. Основні жанри й образи. М. Римський-Корсаков як педагог, вихователь молодих музикантів, автор навчальних посібників.

Казкові сюжети в оперній творчості М. Римського-Корсакова. Жанрове розмаїття оперних творів. Утвердження позитивного ідеалу, етична спрямованість творчості. “Снігуронька” – весняна казка, зразок казково-епічної опери. Літературне першоджерело і його відображення в образній і філософській концепції задуму. Риси музичної драматургії. Особливості стилю. Жанрові витoki. Система образів. Образні характеристики.

Опера-билина “Садко” – зразок епічного стилю. Жанрові особливості опери. Риси драматургії “Садко” як епічного твору. Характеристика з образно-емоційних сфер. Контраст музики реальних і фантастичних сцен – основа музичної драматургії. Роль лейтмотивів. Музичні пейзажі в опері, засоби їх створення.

“Казка про царя Салтана”. Історія створення. М. Римський-Корсаков і О. Пушкін. Особливості музичного стилю: структури опери, музичної мови. Засоби музичних характеристик. Роль симфонічних епізодів в опері.

Жанрова, сюжетна, музично-стилістична різноманітність інших опер М. Римського-Корсакова на казкові сюжети. Засоби музичних характеристик фантастичних образів у гоголівських операх “Майська ніч” та “Ніч напередодні різдвя”.

Симфонічна сюїта “Щехерезада”. Програмність. Риси симфонічного письма. Засоби втілення східної тематики.

Творчість М. А. Римського-Корсакова у школі: особливості застосування у класній та позакласній роботі.

Музичний матеріал

РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ М.А.

Фрагменти опер “Снігуронька”, “Садко”, “Казка про царя Салтана”. Симфонічна сюїта “Щехерезада” (фрагменти).

ТЕМА 14. ТВОРЧІСТЬ П.І.ЧАЙКОВСЬКОГО. МУЗИКА ДЛЯ ДІТЕЙ

П. І. Чайковський (1840 – 1893) – видатний російський композитор-класик.

Творчість П. І. Чайковського у контексті російської культури кінця ХІХ століття. Лірична спрямованість образного змісту музики П. Чайковського. Драматизм, філософська значимість, психологізм мистецтва. Поєднання традицій російської національної музичної культури з досягненнями західноєвропейського мистецтва. Історичне значення мистецтва П. І. Чайковського, Чайковський і Україна.

Симфонічна творчість. П. І. Чайковський – творець драматичної російської симфонії. Основні жанри. Програмність, роль драматичного конфліктного симфонізму. Риси оркестрового стилю. Характеристика основних творів. Огляд симфонічної творчості. Увертюри “Ромео і Джульєтта”: П. Чайковський та В. Шекспір. Структурні особливості твору: трактування основних тем і розділів як втілення образів та етапів розвитку трагедії. Музична мова.

Оперна творчість. Основні жанрові різновиди. Провідна роль мелодичного, вокального начала. Принципи симфонізації оперного жанру. Роль оркестру. Новаторство опер. Чайковський і Пушкін. Аналіз драматургії, музичної мови опер “Євгеній Онегін” та “Пікова дама”. Музичні характеристики основних дійових осіб. Значення оперної творчості П. Чайковського.

Дитяча тема у творчості П. Чайковського. Казкові сюжети – основа балетної творчості композитора. Значення балетної реформи П. Чайковського у розвитку жанру балету. Особливості розкриття драматургії казки засобами музичного мистецтва. Новаторські риси балетів. Засоби симфонізації. Музичні, характеристики персонажів. “Лебедине озеро” – перший російський класичний балет. Реформаційні риси, характер музичної драматургії. “Спляча красуня” – особливості драматургії, засоби наскрізного розвитку, інші риси симфонізації музичної тканини. “Лускунчик” – лірико-філософська поема, балет-феєрія. Засоби музичних характеристик.

“Дитячий альбом” – перший у російській музиці цикл дитячих п’єс. Історія створення. Характеристика образів, засоби їх музичного втілення. Музична мова. Фортепіанний цикл “Пори року”. Історія створення. Значення зображальності. Тема природи. Засоби поетизації конкретних побутових образів. Значення фортепіанних циклів П. Чайковського в історії російської музики.

Музичний матеріал

Чайковський П.І. Фрагменти опер “Євгеній Онегін” та “Пікова дама”.

Фрагменти балетів “Спляча красуня”, “Лебедине озеро”, “Лускунчик”.

Ф-нний цикл “Пори року”.

Романси (за вибором викладача).

ТЕМА 15. ОГЛЯД ТВОРЧОСТІ РОСІЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ. А.К.ЛЯДОВ. ТВОРЧІСТЬ О.М. СКРЯБІНА ТА С.В. РАХМАНІНОВА

Російська музична культура кінця ХІХ – початку ХХ століття Діяльність музично-просвітницьких організацій, концертних та навчальних закладів. Розповсюдження мережі відділень Російського Музичного Товариства. Заснування Російських симфонічних концертів. Діяльність М. П. Беляєва (беляєвський гурток, музичне видавництво у Лейпцигу, меценатська підтримка молодих композиторів). Філармонічне товариство. Розвиток приватних оперних театрів. Приватна опера С. І. Мамонтова.

Огляд творчості і музично-громадської діяльності **А. К. Лядова** (1855 – 1914). Основні жанри й образи. Своєрідність музичної мови, А. К. Лядов – художник-мініатюрист (на прикладі симфонічних мініатюр “Кікімора”, “Баба-Яга”, “Чарівне озеро”). Огляд фортепіанної творчості (фортепіанний цикл “Бирюльки”, п’єси “Музыкальная табакерка”, мазурки, прелюдії). Вокальні твори: дитячі пісні – загальна характеристика, особливості музичної мови. Сильові риси творів А. Лядова, зорієнтованих на дитяче сприйняття і виконання.

Огляд творчого доробку **О. М. Скрябіна** (1871 – 1915) та **С. В. Рахманінова** (1873 – 1943). Основні жанри та образи. Сильові особливості. Фортепіанні прелюдії О. Скрябіна. Фортепіанна творчість С. Рахманінова (на прикладі прелюдій та концертів № № 2, 3): риси стилю, особливості музичної мови). Значення творчості С. Рахманінова та О. Скрябіна.

Музичний матеріал

Лядов А.К. “Музыкальная табакерка”, прелюдії та мазурки (на вибір).

Скрябін О.М. Прелюдії та етюди (за вибором викладача).

Рахманінов С.В. Прелюдії до-дієз мінор (ор. 3 № 2), соль мінор (ор. 23 № 5), соль-дієз мінор (ор. 32 № 12). Фрагменти концертів № № 2, 3 (за вибором викладача).

**ТЕМА 16. ТВОРЧІСТЬ С.С. ПРОКОФ'ЄВА ТА
Д.Д. ШОСТАКОВИЧА. ОГЛЯД ТВОРЧОСТІ
РОСІЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДРУГОЇ
ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ: Г.СВИРИДОВА,
Р.ЩЕДРІНА, В.ГАВРИЛІНА**

С. С. Прокоф'єв (1891 – 1953) – класик ХХ століття. Сфери діяльності. Жанрове розмаїття творчості. Поєднання класичних рис і новаторських.

Кантатно-ораторіальна творчість. Музика до кінофільмів. Кантата “Олександр Невський”.

Музичний театр С. Прокоф'єва. Значення в історії музики ХХ століття. Коло образів. “Ромео і Джульєтта” – новаторство тематики і форми. Творче переосмислення шекспірівського сюжету. Формування хореографічної драми через систему симфонічних прийомів розвитку. Роль лейтмотивів. Засоби музичних характеристик образів. “Попелюшка” – особливості втілення казкового сюжету засобами балетного жанру.

Огляд оперної творчості.

Огляд творчого доробку композитора у жанрі симфонічної музики. Вплив музичного театру. Риси стилю (на прикладі симфоній № 1, 5, 7).

Фортепіанна творчість. Прокоф'єв-піаніст. Витоки фортепіанного стилю. Коло образів. Жанрове розмаїття. Стилістичне багатство. Класичність форм, вишуканість лірики, жанрові особливості, новаторство музичної мови. Твори для дітей.

Значення творчої діяльності **Д. Д. Шостаковича** (1906 – 1975) в історії музики ХХ століття. Огляд провідних жанрів. Новаторське втілення традицій Л. Бетховена, П. І. Чайковського, М. П. Мусоргського, І. С. Баха. Коло образів. Особливості музичної мови. Шостакович – педагог, піаніст, суспільний діяч.

Огляд симфонічної творчості. Різноманітність симфонічних жанрів і форм. Симфонії Д. Шостаковича – історичне узагальнення розвитку жанру, еволюція стилю. Сильові риси (на прикладі симфоній № 1, 5, 7, однієї з пізніх симфоній).

Огляд оперної творчості. Опера “Катерина Ізмайлова” – історія створення, особливості трактування літературного першоджерела. Трагедійний характер твору. Засоби музичних характеристик. Особливості музичної драматургії.

Особливості розвитку музичного мистецтва Росії другої половини ХХ століття.

Г. Свиридов (1815). Значення мистецтва. Провідна роль вокальної музики. Коло образів та жанрів. Опора на епіко-ліричні традиції російської музичної класики. Втілення поезії у творах кантатно-ораторіального типу. Тематика і проблематика творів. Симфонізація жанру. Прагнення до жанрового синтезу у творах великого жанру.

Творче використання фольклору і опора на традиції російської класики у творчості **В. Гавриліна** (1939). Коло жанрів і образів. Особливості музичної мови.

Сфери творчості, провідні жанри, особливості музичної мови **Р. Щедріна** (1932).

Музичний матеріал

СВИРИДОВ Г. “Поєма пам’яті С. Єсеніна” (фрагменти). “Курські пісні” (на вибір).

ГАВРИЛІН В. Твори за вибором викладача.

ЩЕДРІН Р. Концерт для оркестру. Опера “Не лише кохання” (фрагменти).

ПРОКОФ’ЄВ С.С. Фрагменти балетів “Ромео і Джульєтта”, “Попелюшка”.

Кантата “Олександр Невський” (фрагменти).

ШОСТАКОВИЧ Д.Д. Фрагменти симфоній № 1, 5, 7.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. СВІТОВІ МУЗИЧНІ ЯВИЩА кінця XIX ст.– друг. пол. XX ст.

ТЕМА 17. НАЙВАЖЛИВІШІ МИСТЕЦЬКІ ЯВИЩА КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ. МУЗИЧНИЙ ІМПРЕСІОНІЗМ. ВЕРИЗМ. ОГЛЯД ОПЕРНОЇ ТВОРЧОСТІ П.МАСКАНЬЇ, Р.ЛЕОНКАВАЛЛО, ДЖ. ПУЧІНІ

Суспільно-соціальні та естетичні проблеми епохи кінця XIX – початку XX століть. Огляд і коротка характеристика найважливіших явищ у світовій літературі, живопису, театрі, музиці цього часу. Розмаїття творчих напрямів: декаданс, символізм, фовізм, кубізм, сюрреалізм, дадаїзм та ін. Умовність поняття “модернізму”. Імпресіонізм в образотворчому мистецтві. Основні засадничі принципи, формування і розвиток напрямку у творчості французьких художників.

Основні принципи розвитку музичної культури Франції кінця XIX – початку XX століть. Демократизація мистецтва. Значення всесвітніх виставок у Парижі. Зацікавленість східними культурами.

К. Дебюссі (1862 – 1918) – яскравий представник французького імпресіонізму. Риси стилю. Зв’язок з художніми течіями часу. Провідні жанри й образи творчості. Огляд симфонічного доробку композитора, особливості стилю (на прикладі «Прелюдії до “Пополудневого відпочинку Фавна”», Симфонічного триптиху “Ноктюрни”). Нове трактування жанрів. Засоби імпресіоністичного звукопису. Своєрідність

програм, Статичний, споглядальний характер музики. Значення барвисто-колеристичного начала у драматургії та музичній стилістиці. Фортепіанна творчість К. Дебюссі – нова сторінка у світовій фортепіанній музиці. Новизна техніки гри та виконавчих принципів. Провідні жанри й образи. Імпресіоністичні риси стилю, їх прояв у циклі “24 прелюдії”. Особливий характер програмності, коло типових для К. Дебюссі образів.

М. Равель (1875 – 1937) – видатний представник французького музичного мистецтва на межі ХІХ – ХХ століть. Яскрава національна основа музики. Використання засобів французького та іспанського фольклору. Імпресіоністичні риси стилю. Творче відображення досягнень російської музичної класики, особливо представників Нової російської школи (зокрема, М.П. Мусоргського). Неокласицизм у творчості М. Равеля. Образний світ музики М. Равеля.

Твори для дітей. Опера-казка “Дитя і чари” як втілення ідеї виховання і перевиховання добром і красою. Засоби музичних характеристик дійових осіб опери. Значення танцювальних і пісенних жанрів. Інтонаційні і стильові джерела. Драматургічна функція оркестру. Фортепіанний цикл (сюїта) для фортепіано у чотири руки “Матінка-Гуска” як втілення розмаїтого світу казкових образів. Історія створення і виконавська доля твору.

Огляд симфонічної творчості М. Равеля. “Болеро” – один із найвідоміших і найпопулярніших творів симфонічної музики ХХ століття. Особливості форми, музичні засоби. Роль оркестру, Програмність задуму. Огляд фортепіанної творчості композитора.

Музичний веризм – провідний напрям оперної музики на межі ХІХ – ХХ століть. Прогресивність творчих пошуків веристів. Розвиток найкращих традицій реалістичного мистецтва. Поширення традицій французької ліричної опери. Демократичність сюжетів, образів, прагнення до простоти музичної мови.

П. Масканьї (1863 – 1945) – творець першої веристської опери. Опера “Сільська честь”. Особливості драматургії і засобів музичних характеристик. Простота музичної мови. Опора на пісенний фольклор Італії.

Р. Леонкавалло (1858 – 1919) – видатний представник веризму в італійській музиці. Опера “Паяци” – друга веристська опера. Своєрідність відображення в опері веристської естетики. Риси театру масок у поєднанні з яскравими психологічними характеристиками. Особливості музичної драматургії (поєднання принципів контрастності і цілеспрямованості та напруженості розвитку єдиної драматургічної лінії).

Дж. Пуччіні (1858 – 1924) – видатний оперний композитор на межі ХІХ – ХХ століть. Опора на досягнення світового оперного мистецтва. Зв’язок з напрямком веризму. Збагачення кола тем, образів, сюжетів, прийомів музично-драматургічного розвитку. Принципи веристської оперної

естетики в операх “Богема”, “Тоска”. Опера “Чіо-Чіо-сан” – імпресіоністичний варіант веристської музичної драми.

Значення творчості композиторів-веристів для наступних поколінь оперних композиторів. Використання фрагментів їхніх опер у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Музичний матеріал

ДЕБЮССІ К. 24 прелюдії для фортепіано (три-чотири на вибір).

Прелюдія до “Пополудневого відпочинку Фавна”.

Симфонічний триптих “Ноктюрни” (фрагменти).

РАВЕЛЬ М. Опера-казка “Дитя і Чари” (фрагменти). Фортепіанна сюїта “Болеро”.

ПУЧЧІНІ ДЖ. Фрагменти опер “Богема”, “Тоска”, “Чіо-Чіо-сан”.

ТЕМА 18. ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ. МУЗИЧНИЙ ЕКСПРЕСІОНІЗМ. НОВОВІДЕНСЬКА ШКОЛА

Складний, суперечливий характер музичного мистецтва першої половини ХХ століття. Відображення проблем суспільно-політичного життя в Європі. Зв’язок із філософськими, літературно-художніми течіями часу.

Експресіонізм – естетична і стилістична основа нововіденської школи. Суспільно-історичні умови виникнення експресіонізму в Австрії. Вияв його естетики і стилістичних ознак у живопису, літературі, музиці. Тематика творів експресіоністів, засоби її втілення. Створення атональної, позатональної, додекафонної і серійної системи в музиці. А. Шонберг, А. Берг, А. Веберн – представники нововіденської школи. Основні принципи додекафонної системи. Особливості експресіоністичного стилю (на прикладі твору “Місячний П’єро” А. Шонберга, “ опери Воцек” А. Берга, пассакалії для оркестру А. Веберна).

Музичний матеріал

ШОНБЕРГ А. “Місячний П’єро”.

ВЕБЕРН А. Пассакалія для оркестру.

**ТЕМА 19. ТВОРЧІСТЬ І. СТРАВИНСЬКОГО, К. ОРФА,
Б. БАРТОКА. ТВОРИ ДЛЯ ДІТЕЙ.
АМЕРИКАНСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА.
ТВОРЧІСТЬ ДЖ. ГЕРШВІНА**

І. Стравинський (1882 – 1971) – один із найвидатніших композиторів ХХ століття. Значення його творчості для історії сучасної музики. Зв'язки з найновішими явищами мистецтва. Неофольклоризм російського періоду, національні витoki, новизна творчих вирішень. Риси новаторства в музичній мові.

Балетна творчість. “Петрушка” – видатне явище в історії балету. Історія створення. Співробітництво з О. Бенуа, М. Фокінім, С. Дягілевім. Лібрето балету, його проблематика і символіка. Вплив естетики “Світу мистецтв”. Особливості сценічної і музичної драматургії. Аналіз музичної мови. Характеристика образів. Новаторське використання фольклору. Симфонізація балету. Балет “Жар-птиця”. Історія створення. Особливості музичної драматургії. Балет “Весна священна” і його вплив на розвиток музичного мистецтва ХХ століття. Історія створення і постановки. Зміст балету. Співробітництво з М. Реріхом. Особливості музичної драматургії. Новаторські прийоми письма. Роль ритму, гармонії, оркестрових засобів.

К. Орф (1895 – 1986) – видатний німецький композитор і педагог. Самобутність творчого напрямку. Сценічні кантати “Карміна Бурана” і “Катулі Карміна” – зразки нового синтетичного вокально-симфонічного жанру, де поєднано риси кантати, опери, драматичного спектаклю, елементи хореографії.

Б. Барток (1881 – 1945) – представник угорської музичної культури. Різномісність діяльності: композитор, піаніст, вчений-фольклорист, педагог-просвітитель. Гуманізм творчості. Національна основа. Оригінальні відкриття у сфері ладу і гармонії. Роль метроритму. Оригінальне поєднання у творчості національних традицій і новаторських засобів. “Угорські картини” – яскраве втілення національного стилю. Основні образи і засоби їх втілення. “Мікрокосмос” – послідовне викладення принципів фортепіанної техніки і гармонічного письма Б. Бартока. Логіка побудови циклу, заснована на показі поступового розвитку виражальних засобів сучасної музики. Трактування жанру. Огляд музично-педагогічної спадщини Б. Бартока.

Особливості розвитку американської музичної культури.

Дж. Гершвін (1899 – 1937) – видатний американський композитор ХХ століття. Основні витoki творчості – негритянський фольклор (блюз, спірічуелс), побутові жанри (пісня, марш), американський джаз. Еволюція творчості. “Рапсодія у стилі блюз” – зразок поєднання симфонічної музики з елементами джазу. “Поргі і Бесс” – перша національна опера США, драма з народного негритянського життя. Втілення в ній окремих рис

бродвейських музичних спектаклів. Особливості драматургії, музичної мови.

Використання творів Дж. Гершвіна у загальноосвітній школі.

Музичний матеріал

ГЕРШВІН ДЖ. “Рапсодія у стилі блюз”. Фрагменти опери “Поргі і Бесс”.

ТЕМА 20. ОГЛЯД МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФІНЛЯНДІЇ (Я. СІБЕЛІУС), ІСПАНІЇ (І. АЛЬБЕНІС, Е. ГРАНАДОС, М. ДЕ ФАЛЬЯ), ІТАЛІЇ (О. РЕСПІГІ), БРАЗИЛІЇ (Е. ВІЛА ЛОБОС)

Особливості розвитку скандинавських національних композиторських шкіл. Зв'язок з фольклором.

Ян Сібеліус (1865 – 1957) – засновник **фінської** музичної національної школи, митець широкого творчого діапазону. Відображення у творах національного духу мистецтва Фінляндії. Звернення до образів суворої північної природи, народного епосу, фінської літератури. Жанрове розмаїття творчості. “Туонельський лебідь” – музичне втілення одного з епізодів “Калевали”. Трактатування жанру програмної симфонічної поеми. Симфонічний “Сумний вальс”. Елегічність твору.

Яскраві національні традиції музичного мистецтва **Іспанії**.

І. Альбеніс (1860 – 1909) – видатний іспанський композитор і піаніст. Провідне значення у творчості пісеннотанцювальних жанрів. Відображення у творах оригінальних танцювальних ритмів, мелодій своєрідності форм.

Е. Гранадос (1867 – 1916) – іспанський композитор, піаніст, диригент. Жанровість, картинність творів, ясний мелодичний стиль. Втілення у творчості традицій іспанських гітаристів, віртуозного лістівського піанізму.

М. де Фалья (1875 – 1946). Жанрова палітра творчості. Зв'язок з національними іспанськими традиціями. Імпресіоністичні риси у творчості.

Музична культура **Італії**.

О. Респігі (1879 – 1936) – один із яскравих представників італійського музичного мистецтва зазначеного періоду. Різнобічність діяльності. Відтворення у творчості образів рідної природи, побуту мистецтва. Вірність традиціям старовинної італійської музики. Особливості стилю. Триптих “Фонтани Риму”, “Пінії Риму”, “Римські свята” – яскравий зразок стилю О. Респігі. Особливості оркестрового письма.

Своєрідність музичної культури **Бразилії**. Використання у творчості композиторів країни традицій національного фольклору, де поєднуються різноманітні види музики індіанців, африканських негрів, музики Португалії.

Е. Віла Лобос (1887 – 1959) – видатний бразильський композитор ХХ століття. Національна основа творчості.

Особливості використання творів зазначених композиторів у системі шкільної освіти.

Музичний матеріал

СІБЕЛІУС Я. Симфонічна поема “Туонельський лебідь”, “Сумний вальс”.

АЛЬБЕНІС І. Фортепіанні п’єси (на вибір).

ГРАНАДОС Е. “Іспанські танці”.

ТЕМА 21. ОГЛЯД МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЖАЗОВОЇ ТА ЕСТРАДНОЇ МУЗИКИ

Панорама авангардистських творчих експериментів: конкретна музика, серіальність, електронна музика, алеаторика, пуатилізм, сонористика, мінімалізм, медитативна музика та ін. Прагнення авангардистів до подолання традицій, до створення власних філософії, психології, естетики, виконавської техніки, нотографії. Втрати і здобутки.

Своєрідність музичної естетики і ладової системи у творах французького композитора О. Мессіана. Причетність до нового орієнталізму західноєвропейської музики. Алеаторика у творчості П. Булеза і Дж. Кейджа. Розвиток ідеї про мовчання як основний компонент музики. Особливості нового жанру – хепенінгу.

К. Штокгаузен – ідеолог музичного авангарду. Електронна, пуантилістична, і конкретна музика.

Розвиток національних традицій у творчості польських композиторів-авангардистів К. Пендерецького та В. Лютославського.

Передумови виникнення джазу, його джерела (трудова пісня “Уорксонг”, спірічуелс, блюз, реґтайм). Соціальні та історичні причини виникнення традиційного джазу. Його стилістичний розвиток від Нью-Орлеанського до Чиказького періоду. Огляд творчості видатних представників традиційного джазу (Джеллі Ролл Мортон, Кінг Олівер, Кід Орі, Сідней Беше, Бікс Бейдербек, Луїс Армстронг).

Період свінгу. Діяльність великих джаз-оркестрів (біг-бендів). Еволюція фортепіанного джазу (від гарлемської школи Джеймса П. Джонса, “Лайона” Сміта та “Фетса” Уоллера до Артейтума, Еролла Гарнера, Оскара Пітерсона). Роль Дюка Еллінгтона у розвитку джазу.

Виникнення сучасного джазу. Стилї бі-боп, куул. Стилїстика та еволюція. Авангардистські форми джазу: кард-боп, вільний джаз, джаз-рок.

З історії розвитку джазу у колишньому СРСР. Два напрямки у становленні джазу довоєнного часу: театралізований (Л. Утьосов, А. Ренський, А. Семенов) та інструментальний (А. Цфасман, Д. Варламов, Г. Ланмберг). Творчість сучасних джазових музикантів (О. Лундстрем, А. Кролл, Л. Чижик, А. Кузнєцов).

Етапи становлення рок-музики від традиційного рок-н-рола до складних форм орт-рока, джаз-рока, рок-опер. Основні напрямки сучасної західної та вітчизняної естрадної музики.

Музичний матеріал

Твори *К. ШТОКГАУЗЕНА, К. ПЕНДЕРЕЦЬКОГО, В. ЛЮТОСЛАВСЬКОГО* – за вибором викладача.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

№	Т е м а	Лек- ції	Прак- тичні занятт я	Са- мос- тій- на робо- -та	Індиві- дуальна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль І. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЗАРУБІЖЖЯ /докласичний період – др. пол. ХІХ ст.					
1.	Музичне мистецтво докласичного періоду.	2		2	Навчальний проект
2	Музична культура Німеччини кінця ХVІІ – початку ХVІІІ ст. І. С. Бах. Духовні і світські жанри музики Бароко	2	2	2	
3	Гуманізм мистецтва Г.Ф. Генделя. Оперна реформа К. В. Глюка	2	2	4	
4	Епоха просвіти. Віденська класична школа. Жанри симфонії і сонати у творчості Й. Гайдна, В.А. Моцарта, Л.Бетховена. Симфонічний оркестр. Оперна творчість В.А. Моцарта. “Реквієм”	2	2	4	
5	Романтизм – провідний мистецький напрям у ХІХ столітті. Ф. Шуберт – представник австро-німецького музичного романтизму. Розвиток принципів музичного романтизму у творчості Р. Шумана	2	2	4	
6	Становлення національних композиторських шкіл в європейській музиці ХІХ століття. Ф. Шопен – засновник польської музичної класики	2	2	4	
7	Угорська музична культура. Ф.Ліст Чеська музична культура. Б.Сметана. А.Дворжак	2	2	4	

1	2	3	4	5	6
8	Норвезька музична культура XIX століття. Е.Гріг – основоположник норвезької класичної музики Французька музична культура другої половини XIX століття. Творчість Ш.Гуно та Ж.Бізе	2	2	4	
9	Італійська музична культура другої половини XIX століття. Оперна творчість Дж. Верді	2	2	4	
10	Музичне мистецтво Німеччини другої половини XIX століття. Творчість Р.Вагнера та Й.Брамса	2	2	4	
Змістовий модуль II. РОСІЙСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА					
11	Російська музична культура XIX століття. М.І. Глінка – основоположник російської класичної музики	2	2	4	Навчальний проект
12	Російська музична культура другої половини XIX століття. Діяльність представників “Нової російської школи”. Творчість О.П. Бородіна і М.П. Мусоргського	2	2	4	
13	Казка у творчості М.А.Римського-Корсакова	2	2	4	
14	Творчість П.І.Чайковського. Музика для дітей	2	2	4	
15	Огляд творчості російських композиторів кінця XIX – початку XX століття. А.К.Лядов. Творчість О.М. Скрибіна та С.В. Рахманінова.	2	2	4	

1	2	3	4	5	6
16	Творчість С.С. Прокоф'єва та Д.Д. Шостаковича. Огляд творчості російських композиторів другої половини ХХ століття: Г.Свиридова, Р.Щедрина, В.Гавриліна	2	2	4	
Змістовий модуль III. СВІТОВІ МУЗИЧНІ ЯВИЩА кінця ХІХ ст. – друг. пол. ХХ ст.					
17	Найважливіші мистецькі явища кінця ХІХ – початку ХХ століть. Музичний імпресіонізм. Веризм. Огляд оперної творчості П.Масканьї, Р.Леонкавалло, Дж.Пучіні	2	2	4	Навчальний проект
18	Огляд європейського музичного мистецтва першої половини ХХ століття. Музичний експресіонізм. Нововіденська школа	2	2	4	
19	Творчість І. Стравинського, К. Орфа, Б. Бартока. Твори для дітей Американська музична культура. Творчість Дж. Гершвіна	2	2	4	
20	Огляд музичної культури Фінляндії (Я. Сібеліус), Іспанії (І.Альбеніс, Е.Гранадос, М. де Фалья), Італії (О.Респігі), Бразилії (Е. Віла Лобос)	2	2	4	
21	Огляд музичного мистецтва другої половини ХХ століття Основні напрямки джазової та естрадної музики	2	2	4	
ВСЬОГО		42	40	80	

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

(до змістового модулю I)

ТЕМА 1. Музичне мистецтво докласичного періоду

1. Ознайомитися із:
  - основними жанрами інструментальної музики епохи;
    - французькою клавірною школою (сюїти, програмні інструментальні твори);
    - творчістю Ф. Куперена, Ж.Ф. Рамо;
    - скрипковою і клавірною музикою Італії (концерто-гросо, сольний концерт, сонати).
2. Розглянути творчість А. Кореллі, Дж. Тартіні, А. Вівальді, Д. Скарлатті; органну музику Німеччини.
3. *Прослухати: КУПЕРЕН Ф.* П'єси для клавесину (за вибором);
РАМО Ж.Ф. П'єси для клавесину (за вибором).

ТЕМА 2. Музична культура Німеччини кінця XVII – початку XVIII століття. І.С.Бах. Духовні і світські жанри музики Бароко

1. Ознайомитись із вокально-інструментальною музикою І.С. Баха.
2. Розглянути жанрові різновиди (духовні і світські кантати, пасіони, меси), звернути увагу на новаторське трактування традиційних жанрів.
3. Ознайомитись із Месою сі-мінор, визначити основні сфери образів.
4. Розглянути “Кавову кантату”, акцентуючи увагу на трактуванні жанру світської кантати та новаторських рисах.
5. Визначити педагогічно-виховне значення творчості І. С. Баха; особливості застосування творів І. С. Баха у навчально-виховному процесі середніх освітніх закладів.
6. *Прослухати :БАХ І.С.*
  - Добре темперований клавір: прелюдії і фуги № № 2, 5, 6, 12, 15, 17, 24 (2-й том) – чотири-п'ять за вибором .
  - Меса сі-мінор (фрагменти).
  - Кавова кантата (фрагменти).

ТЕМА 3. Гуманізм мистецтва Г.Ф.Генделя. Оперна реформа К.В.Глюка

1. Ознайомитись із основними етапами життєвого і творчого шляху Г.Ф.Генделя та К.В. Глюка.
2. Визначити особливості використання фрагментів опер і ораторій Г. Ф. Генделя та оперних творів К.В.Глюка у шкільному навчально-виховному процесі.
3. **Прослухати: ГЕНДЕЛЬ Г.Ф.** Концерто-гроссо *соль мінор* (фрагменти). Пассакалія із сюїти *соль мінор*.

ТЕМА 4. Епоха просвіти. Віденська класична школа. Жанри симфонії і сонати у творчості Й.Гайдна, В.А.Моцарта, Л.Бетховена. Симфонічний оркестр. Оперна творчість В.А.Моцарта. Реквієм

1. Визначити місце жанру симфонії та сонати Л.В. Бетховена в музично-естетичному вихованні школярів.
2. Визначити вплив оперної естетики В. А. Моцарта на його духовні твори.
3. Прослухати “Реквієм” В.А. Моцарта, визначити характер трактування традиційного жанру заупокійної меси та особливості використання методів симфонічного розвитку.
4. Визначити особливості використання творів В. А. Моцарта у шкільному навчально-виховному процесі.
5. **Прослухати: МОЦАРТ В.А.** “Реквієм”: № № 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 (за вибором).

ТЕМА 5. Романтизм – провідний мистецький напрям у XIX столітті. Ф. Шуберт – представник австро-німецького музичного романтизму. Розвиток принципів музичного романтизму у творчості Р. Шумана

1. Ознайомитись із життям та творчим шляхом Ф. Шуберта.
2. Визначити педагогічно-виховний потенціал творчого доробку Ф. Шуберта (зокрема, творів, розрахованих на дитяче сприйняття та виконання).
3. Розглянути життєвий та творчий шлях Р. Шумана як композитора, піаніста, критика, публіциста, літератора, видавця-редактора, музично-громадського діяча.
4. Визначити педагогічно-виховне спрямування фортепіанних творів Р. Шумана.
5. **Прослухати: ШУБЕРТ Ф.** Збірка “Лебедина пісня” (“Двійник”, “Серенада”). **ШУМАН Р.** “Дитячі сцени” (окремі п’єси за вибором).

ТЕМА 6. Становлення національних композиторських шкіл в європейській музиці ХІХ століття. Ф. Шопен – засновник польської музичної класики

1. Визначити зв'язок музичної творчості Ф. Шопена із романтичною поезією, живописом.
2. Розглянути засоби створення композитором музичних образів.
3. Визначити використання фортепіанної мініатюри Ф. Шопена у навчально-виховному процесі сучасної школи.
4. **Прослухати: ШОПЕН Ф.**
Мазурки: № № 49, 50, 51
Вальси: № № 8, 10, 12 (два-три різних за характером танців за вибором).

ТЕМА 7. Угорська музична культура. Ф. Ліст. Чеська музична культура. Б.Сметана, А.Дворжак

1. Визначити різнобічність діяльності Ф. Ліста як композитора, диригента., піаніста, музично-громадського діяча.
2. Визначити використання творів Ф. Ліста у шкільному навчально-виховному процесі.
3. Розглянути музично-громадську діяльність Б. Сметани.
4. Особливості застосування творів Б. Сметани та А. Дворжака у процесі естетичного виховання молоді.
5. **Прослухати: ЛІСТ Ф.** Транскрипції (на вибір), “Тарантела”.
СМЕТАНА Б. Симфонічна поема “Влтава” (друга частина циклу “Моя Батьківщина”).

ТЕМА 8. Норвезька музична культура ХІХ століття. Е.Гріг – основоположник норвезької класичної музики. Французька музична культура другої половини ХІХ століття. Творчість Ш.Гуно та Ж.Бізе

1. Розглянути національні особливості норвезького музичного фольклору (жанри, коло образів, музичний стиль).
2. Визначити провідні жанри творчості Е. Гріга.
3. Визначити особливості оркестровки, композиції, музичної мови сюїти “Пер Гюнт”.
4. Розглянути вплив французької літератури на розвиток жанру опери.
5. **Прослухати: ГРІГ Е.** Концерт для фортепіано з оркестром *ля мінор* (фрагменти). **БІЗЕ Ж.** “Арлезіанка” (перша і друга сюїти – фрагменти).

ТЕМА 9. Італійська музична культура другої половини XIX століття. Оперна творчість Дж. Верді

1. Розглянути зв'язок музичної творчості Дж. Верді із прогресивними традиціями оперного мистецтва Італії.
2. Визначити місце музики Дж. Верді у шкільному навчально-виховному процесі.
3. **Прослухати: ВЕРДІ Дж.** Фрагменти опери “Аїда” (за вибором).

ТЕМА 10. Музичне мистецтво Німеччини другої половини XIX століття. Творчість Р.Вагнера та Й.Брамса

1. Розглянути характер музичного стилю Р. Вагнера (на прикладах симфонічних епізодів опер).
2. Визначити риси неокласицизму у трактуванні жанру, симфонії (на прикладі Симфонії № 4).
3. Музика Р. Вагнера та Й. Брамса у мистецькому вихованні молоді.
4. **Прослухати: ВАГНЕР Р.** “Зігфрід” (Сцена кування меча з першого акту), “Загибель богів” (“Траурний марш” з третьої дії).

Завдання для самостійної роботи до змістового модулю II

ТЕМА 11. Російська музична культура XIX століття. М.І.Глінка – основоположник російської класичної музики

1. Визначити класичні і романтичні риси мистецтва М. Глінки.
2. Розглянути вплив билинного епосу на оперну драматургію композитора.
3. Значення творів М. Глінки у мистецькому вихованні учнівської молоді.
4. **Прослухати: ГЛІНКА М. І.** Вокальні твори: із циклу “Прощание с Петербургом” на слова М. Кукольника “Попутная песня” та “Жаворонок”.

ТЕМА 12. Російська музична культура другої половини XIX століття. Діяльність представників “Нової російської школи”. Творчість О.П.Бородіна і М.П.Мусоргського

1. Ознайомитись із музично-громадською діяльністю М.А. Балакірева.
2. Розглянути сфери діяльності О. Бородіна.
3. Визначити принципи епічної драматургії О.П. Бородіна.
4. Розглянути основні жанри творчості М.П. Мусоргського.

5. Визначити особливості застосування музики О. Бородіна та М. Мусоргського у шкільному навчально-виховному процесі.

6. *Прослухати: МУСОРГСЬКИЙ М.П.*

Камерно-вокальні твори: “Калистрат”, “Колыбельная Ерёмушке” (сл. М. Некрасова), “Сиротка”, “Озорник” (сл. М. Мусоргського). Вокальні цикли “Детская” (сл. М. Мусоргського) та “Без солнца” (сл. А. Голеніщева-Кутузова).

ТЕМА 13. Казка у творчості М.А.Римського-Корсакова

1. Розглянути життєвий та творчий шлях М.А. Римського-Корсакова
2. Визначити жанрове розмаїття оперних творів.
3. Ознайомитися із симфонічною сюїтою “Щехерезада”.
4. Визначити особливості застосування у класній та позакласній роботі музичної творчості М. А. Римського-Корсакова у школі.
5. ***Прослухати: РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ М.А.*** “Золотий півник”, “Майська ніч”, “Ніч напередодні різдвя”.

ТЕМА 14. Творчість П.І.Чайковського. Музика для дітей

1. Ознайомитись з діяльністю П.П. Чайковського як композитора-новатора, голову московської композиторської школи, громадського діяча, диригента, критика, педагога.
2. Визначити різні типи симфонізму симфоній №№ 1, 4, 5, 6 (філософська концепція задуму, особливості музичної драматургії, риси музичної мови).
3. Розглянути камерно-вокальну творчість (значимість і багатоплановість образного змісту романсів; стильові риси; особливості зв'язку з іншими жанрами (“романсовість” як основа інтонаційного словника П. Чайковського)).
4. Ознайомитись із фортепіанною творчістю П. Чайковського (стильові риси).
5. Визначити особливості використання творів різних жанрів музичної спадщини П. Чайковського (фрагментів опер, симфоній, симфонічних увертюр-фантазій, балетів, а також фортепіанних творів) у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.
6. ***Прослухати: ЧАЙКОВСЬКИЙ П.І.*** Фрагменти симфоній №№ 1, 4, 5, 6. Увертюра-фантазія “Ромео і Джульєтта”. Фортепіанні твори (п'ять-сім п'єс на вибір): “Дитячий альбом”.

ТЕМА 15. Огляд творчості російських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століття. А.К.Лядов. Творчість О.М. Скрибіна та С.В. Рахманінова

1. Ознайомитись із станом розвитку музичної критики і публіцистики (В.В. Стасов, В.А. Серов та інші) та розвитку російської фольклористики.
2. Розглянути музично-громадську діяльність **О. М. Скрибіна** та **С. В. Рахманінова**.
3. Визначити виховний потенціал творів А. Лядова, О. Скрибіна та С. Рахманінова, використання доступних для дитячого сприйняття творів зазначених композиторів у професійній діяльності вчителя загальноосвітньої школи.
4. *Прослухати: Лядов А.К.* “Музыкальная табакерка”, прелюдії та мазурки (на вибір).

ТЕМА 16. Творчість С.С. Прокоф'єва та Д.Д. Шостаковича. Огляд творчості російських композиторів другої половини ХХ століття: Г.Свиридова, Р.Щедріна, В.Гавриліна

1. Ознайомитись із:
  - життєвим та творчим шляхом С. С. Прокоф'єва;
  - симфонічною казкою “Петрик і вовк” (історія створення, особливості жанру, засоби музичних характеристик, значення в історії музики для дітей).
2. Визначити використання творів С. С. Прокоф'єва у шкільному освітньо-виховному процесі.
3. Розглянути життєвий шлях Д. Д. Шостаковича.
4. Визначити педагогічно-виховний потенціал творів Д. Д. Шостаковича.
5. Розглянути життєвий шлях Г. Свиридова, В. Гавриліна.
6. *Прослухати: Свиридов Г.* Вокальні твори на вірші О. Пушкіна, Бернса (на вибір).

Прокоф'єв С.С. Симфонічна казка “Петрик і вовк”. Фрагменти симфоній № 1, 5, 7. Фортепіанні твори: “Швидкоплинності”, “Казки старої бабусі” та інші (на вибір).

Шостакович Д.Д. Фрагменти опери “Катерина Ізмайлова”

Завдання для самостійної роботи по змістовому модулю III

ТЕМА 17. Найважливіші мистецькі явища кінця ХІХ – початку ХХ століть. Музичний імпресіонізм. Веризм. Огляд оперної творчості П. Масканьї, Р.Леонкавалло, Дж. Пучіні

1. Ознайомитись:

- із стильовими рисами імпресіоністичного напрямку в музичному мистецтві;
- “Концертами російської музики”, організовані М. Беляєвим та С. Дягілєвим;
- дитячою темою у творчості К. Дебюссі (фортепіанний цикл “Дитячий куточок”: стильові особливості: жанрова основа, яскравість тематизму, засоби гумору, прийоми звукообразності як засоби втілення дивовижного внутрішнього світу дитини, характеристика музичної мови. Балет “Скринька з іграшками”. Особливості стилю (використання побутових пісенно-танцювальних жанрів, зокрема маршу, польки, джазу), засоби гумору. Музична мова).

2. Визначити: виховний потенціал творів композиторів-імпресіоністів М. Равеля та К. Дебюссі, особливості їх використання у загальноосвітній школі; використання фрагментів їхніх опер у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

3. *Прослухати: ДЕБЮССІ К.* Фортепіанний цикл “Дитячий куточок”.

РАВЕЛЬ М. Фортепіанна сюїта “Дитя і чари” (п’єси на вибір). *МАСКАНЬІ П.* Опера “Сільська честь” (фрагменти).

ЛЕОНКАВАЛЛО Р. Опера “Паяци” (фрагменти).

ТЕМА 18. Огляд європейського музичного мистецтва першої половини ХХ століття. Музичний експресіонізм. Нововіденська школа

1. Ознайомитись з новими художніми напрямки: урбанізм, фовізм, футуризм, неокласицизм, неофольклоризм.
2. Визначити виховний потенціал творчості А. Шонберга, А. Берга, А. Веберна.
3. *Прослухати: БЕРГ А.* Фрагменти опери “Воцек”.

ТЕМА 19. Творчість І. Стравинського, К. Орфа, Б. Бартока. Твори для дітей. Американська музична культура. Творчість Дж. Гершвіна

1. Ознайомитись із основними жанрами творчості І. Стравинського.
2. Розглянути музично-педагогічну спадщину К. Орфа.
3. Особливості використання творів І. Стравинського, К. Орфа і Б. Бартока у шкільному навчально-виховному процесі.
4. *Прослухати: СТРАВИНСЬКИЙ І.* Балети “Жар-птиця”, “Петрушка”, “Весна священна” (фрагменти).

ОРФ К. Фрагменти сценічних кантат “Карміна Бурана” і “Катулли Карміна”.

БАРТОК Б. “Угорські картинки” (фрагменти). “Мікрокосмос” (п’ять-шість п’єс за вибором викладача).

ТЕМА 20. Огляд музичної культури Фінляндії (Я. Сібеліус), Іспанії (І.Альбеніс, Е.Гранадос, М. де Фалья), Італії (О.Респігі), Бразилії (Е Віла Лобос)

1. Розглянути особливості розвитку скандинавських національних композиторських шкіл.
2. Визначити суперечливий характер пошуків композиторів першої половини ХХ століття, викликаний складністю суспільно-політичної ситуації.
3. Особливості використання творів зазначених композиторів у системі шкільної освіти.
4. **Прослухати:** М. ДЕ ФАЛЬЯ. Твори (на вибір).
РЕСПІГІ О. Фрагменти триптиха “Фонтани Риму”, “Пінії Риму”, “Римські свята”.
ВІЛА ЛОБОС Е. Твори (на вибір).

ТЕМА 21. Огляд музичного мистецтва другої половини ХХ століття. Основні напрямки джазової та естрадної музики

1. Розглянути суспільно-історичні передумови розвитку музичного мистецтва другої половини ХХ століття.
2. **Прослухати:** Твори О. МЕССИАНА, П. БУЛЕЗА, ДЖ. КЕЙДЖА, (ЗА ВИБОРОМ)

**ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ
(проекти):**

1. Складання карток тестового контролю (за основними теоретичними положеннями модулю).
2. Запис музичної вікторини (аудіо-, CD- за вибором).
3. Розроблення та демонстрація сценарію-презентації певної музичної епохи або творчості композитора (з використанням музичних записів, репродукцій картин, Інтернет-сайтів).
4. Написання реферату (з нотним додатком) (тема - за вибором).
5. Укладання папки наочного навчального матеріалу для вивчення творчості окремого композитора (портрет, ілюстративний матеріал, макети тем музичних фрагментів).
6. Проведення лекції-концерту з тематики навчального курсу.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

- *дидактичні*: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний), репродуктивний, метод проблемного викладу, дослідницький (круглий стіл, тренінг, експеримент, дидактична гра); робота в Інтернет; імітаційно-моделюючі (ділова гра, мікро- викладання);
- *музично-педагогічні*: експресивні методи (інсценізація, вправи-етюди, творчі завдання); імпресивні (ілюстрація, демонстрація музичних творів); слухові;
  - аналіз конкретного музичного твору, стильового чи жанрового явища;
  - підготовка тематичних лекцій, фрагментів уроків, літературно-мистецьких композицій чи інших позакласних заходів з використанням програмового матеріалу курсу.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточне тестування, виконання контрольних робіт, оцінка за проект, підсумковий письмовий тест.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій, методичні матеріали, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни, аудіо- та цифрові музичні хрестоматії, партитури, нотні видання

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Модуль I (поточне тестування)																					Модуль II (проект)	Підсумковий тест	Сума
Змістовий модуль I										Змістовий модуль II						Змістовий модуль III					30	25	100
10										10						10							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21			
2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3			

Шкала оцінювання:

90-100 балів – *відмінно* (A)

75-89 балів – *добре* (BC)

60-74 балів – *задовільно* (DE)

35-59 балів – *незадовільно* з можливістю повторного складання (FX)

1-34 балів – *незадовільно* з обов'язковим повторним курсом (F).

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Великие музыканты Западной Европы: Хрестоматия для учащихся старших классов / Сост. В. Б. Григорович. – М., 1982.
2. *Галацкая В.* Музыкальная литература зарубежных стран. – Вып. 1 – 2. – М., 1978.
3. *Гивенталь И., Шукина-Гингольд Л.* Музыкальная литература: В 2-х т. – М., 1976 – 1984.
4. *Гнатів Т. Ф.* Музична культура Франції рубежу ХІХ – ХХ століть. – К., 1991.
5. *Друскин М.* История зарубежной музыки. – Вып. 4. – М., 1976.
6. *Иванова І. Л., Куколь Г. В., Черкашина М. Р.* Історія опери. Західна Європа. ХVІІ – ХІХ століття. – К., 1998.
7. Історія світової культури. – К., 1994.
8. *Кандинский А.* История русской музыки. – Т. 2. – Кн. 2. Вторая половина ХІХ века. Н. А. Римский-Корсаков. – М., 1979.
9. *Конен В.* История зарубежной музыки. – Вып. 3. – М., 1965.
10. *Левашова О., Келдыш Ю., Кандинский А.* История русской музыки: В 6 вып. – Вып. 1. От древнейших времён до середины ХІХ века. – М., 1980.
11. *Левашова О. Е., Кандинский А. И.* История русской музыки: В 6 вып. – Вып. 2. М. И. Глинка. А. С. Даргомыжский. – М., 1937.
12. *Левик Б.* История зарубежной музыки. – Вып. 2 – 4. – М., 1965 – 1976.
13. *Ливанова Т.* История западноевропейской музыки до 1789 года: В 2-х т. М., 1983.
14. *Мартынов И. И.* История зарубежной музыки первой половины ХХ века. – М., 1963.
15. Музыка Австрии и Германии: В 2-х кн. / Под ред. Т. Цытович. – М., 1990.
16. Музыкальная литература зарубежных стран / Под ред. Б.В. Левика. – Вып. 5. – М., 1976.
17. *Орлова Е.* Лекции по истории русской музыки. – М., 1979.
18. *Орлова Е.* Очерки о русских композиторах ХІХ – начала ХХ веков. – М., 1979.
19. *Попова Т. В., Скудина Г. С.* Зарубежная музыка ХІХ века: Книга для учащихся. – М., 1981.
20. 55 советский симфоний. – Л., 1961.
21. *Розанова Ю. А.* История русской музыки. – Т. 2. – Кн. 3. Вторая половина ХІХ века. П. И. Чайковский. – М., 1981.
22. *Розеншильд К.* История зарубежной музыки. – Вып. 1. – М., 1973.
23. Русская музыкальная литература. – Вып. 1 – 4. Л., 1974 – 1982.
24. Русская и советская музыка: Хрестоматия для учащихся старших классов / Сост. В. М. Блок., К. П. Португалов. – М., 1977.
25. Советская музыкальная литература. – Вып. 1. – М., 1977.
26. *Энтелис Л.* Силуэты композиторов ХХ века. – Л., 1975.
27. *Яроцинский С.* Дебюсси, импрессионизм и символизм. – М., 1978.

Додаткова література

- 1) *Лисько З.* Музичний словник. – К., 1994.
- 2) Музыкальная энциклопедия: В 6 т. – М., 1973 – 1982.
- 3) Музыкальный энциклопедический словарь. – М., 1991.
- 4) *Михеева Л.* Музыкальный словарь в рассказах. – М., 1986.
- 5) Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки. – К., 1994.
- 6) Энциклопедический словарь юного музыканта / Составители В. В. Медушевский, О. О. Очаковская. – М., 1985.
- 7) *Юцевич Ю.* Словник музичних термінів. – К., 1977.

РЕСУРСИ

paskal-dzheremi.viv.ru
referat.ru
art-books.webshops.ru
cowabunga.pl.ru
<http://www.erectrofon.gay.ru/>
<http://www.bgam.edu.by/>
old.ej.ru
<http://www.zvuki.ru/>
guitar.ru
kgamit.narod.ru
history.retroportal.ru
<http://www.acis.vis.ru/>
<http://www.kulto.ru/>
<http://www.dj.ru/>
kazanconservatory.ru

ЗМІСТ

1	Передмова.....
2.	Змістовий модуль I.....
3	Змістовий модуль II.....
4	Змістовий модуль III.....
5	Структура залікового кредиту курсу.....
6	Завдання для самостійної роботи.....
7	Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....
8	Розподіл балів.....
9	Література.....
10	Ресурси.....